

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14688454>

ENDEMIK BUQOQ BILAN KASALLANGAN BEMORLARDA REPRODUKTIV TIZIMDA O'ZGARISHLAR

Ilmiy rahbar: Daminov Abdurasul Taxirovich

Samarqand davlat tibbiyot universiteti endokrinologiya kafedrasi assistenti

¹ Toshpulotova Mohinur

² Tog'ayeva Durdona

³ Qarshiboyeva Madina

⁴ Ma'murova Mohichehra

⁵ Ungalov Abror

¹⁻⁵ Samarqand davlat tibbiyot universiteti davolash fakulteti 410-guruh talabalari

Annotatsiya. Ushbu maqolada endemik buqoq bilan kasallangan bemorlarda reproduktiv tizimidagi o'zgarishlar tahlil qilinadi. Yod yetishmovchiligi natijasida rivojlanadigan endemic buqoq gipotireoz va gipertireoz kabi kasalliklarni keltirib chiqaradi, bu ayollarda menstrual siklning buzilishi, ovulyatsiyaning susayishi, homiladorlikdagi xavflar va bepushtlikka sabba bo'ladi. Erkaklarda testosterone darajasining pasayishi, spermatogenetik jarayoning buzilishi va jinsiy faoliyatning pasayishi kuzatiladi. Patofiziologik jarayonlar, diagnostika usullari va davolash choralariga alohida e'tibor qaratilgan. Shuningdek profilaktika jarayonlarini ahamiyati ta'kidlangan. Ushbu maqola endemik buqoqning reproduktiv salomatlikka ta'sirini chuqur tushunishga yordam beradi va kasallikning boshqarishning muhim tomonlarini yoritadi.

Kalit so'zlar: Endemik buqoq, yod yetishmovchiligi, qalqonsimon bez, gipotireoz, gipertireoz, reproduktiv tizim, bepushtlik, hayz sikli buzilishi, ovulyatsiya, bepushtlik, spermatogenetik, testosterone, gormonal disbalans, homiladorlikdagi xavflar, gormonal terapiya, profilaktika.

KIRISH

Endemik buqoq qalqonsimon bezning yod yetishmovchiligi natijasida kattalashishi bilan tavsiflanadi. Bu holat asosan yod yetishmovchilik hududlarida yashovchi odamlarda uchraydi va ko'pincha qalqonsimon bezning gormon ishlab chiqarish faoliyatiga ta'sir qiladi. Qalqonsimon bez gormonlari organizmning ko'plab tizimlari, jumladan reproduktiv tizm faoliyati uchun muhimdir. Ushbu maqolada

endimik buqoqning erkaklar va ayollarning reproduktiv salomatligiga tasiri tahlil qilinadi.

Endimik buqoq va qalqonsimon bezning desfunksiyasi

Endimik buqoq asosan yod yetishmovchikigi tufayli yuzaga keladi.bu holat quyidagilarga olib kelishi mumkin:

- 1. Gipoterioz-** qalqonsimon bezning gormon ishlab chiqarishining pasayishi
- 2. Giperterioz-** kamdan-kam hollarda,qalqonsimon bez faoliyatining ortishi

Qalqonsimon bezning fiziologik hajmi kattaashishi va uning gormon ishlab chiqarish jarayoniga mexanik tasir ko'rsatishi.

Qalqonsimon bez gormonlari (T3 va T4) gipo yoki gipersekretsiyasi jinsiy gormonlarining ishlab chiqarilishi, follikulalar rivojlanishi, menstrual sikl va urug'lanish jarayonlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Reproduktiv tizimdag'i o'zgarishlar

Ayollarda

1.Menstrual siklning buzilishi

Gipoterioz natijasida **oligomenoriya**(Hayz ko'rishi kam vaqtida yoki kam miqdorda bo'lishi) yoki **aminoreya** (hayzning yo'qligi) rivojlanishi mumkin.

Gipertireoz esa hayz ko'rishning tezlashishi va ko'p qon ketishiga olib kelishi mumkin.

2. Ovulyatsiyaning buzilishi

Qalqonsimon bezning disfunktsiyasi ovulyatsiyaning to'liq bo'lmasligiga olib keladi. Bu esa bepushtlikka sabab bo'lishi mumkin.

3. Homiladorlikdagi xavflar

Endemik buqoq bo'lgan ayollarda homiladorlikning tabiiy kechishi xavf ostida bo'ladi: erta tushish, homilaning rivojlanishida kechikish, go'dakning kam vaznda tug'ilishi va hatto o'lim hollari kuzatiladi. Homiladorlik paytida yod yetishmovchiligi homilada aqliy rivojlanishning sustlashishiga olib keladi.

4. Prolaktin darajasining oshishi

Gipotireozda giperprolaktinemiya rivojlanishi mumkin, bu esa sut bezlarining faoliyatini buzadi va ovulyatsiyani susaytiradi.

Erkaklarda

1. Testosteron darajasining pasayishi

Gipotireoz erkaklarda testosteron ishlab chiqarilishini kamaytiradi, bu esa jinsiy istakning susayishiga olib keladi.

2. Spermatogenezning buzilishi

Endemik buqoq spermatozoidlarning soni va sifatini pasaytiradi, bu esa erkaklar bepushtligiga sabab bo‘lishi mumkin. Gipertireoz esa spermatozoidlarning harakatchanligini kamaytiradi.

3. Jinsiy funktsiya buzilishi

Jinsiy quvvatning pasayishi, erektil disfunktsiya va jinsiy qoniqarsizlik.

Patofiziologik mexanizmlar

1. Qalqonsimon bez va gipotalamo-gipofizar tizim

Qalqonsimon bez gormonlari gipotalamus va gipofiz bilan bog‘liq bo‘lgan murakkab mexanizmlar orqali jinsiy gormonlar ishlab chiqarilishini boshqaradi. Gipotireoz yoki gipertireoz bu mexanizmlarni buzadi.

2. Yod yetishmovchiligi va jinsiy gormonlar

Yod yetishmovchiligi estrogenlar va progesteronlar darajasini pasaytiradi.

Erkaklarda testosteron ishlab chiqarilishi pasayadi va bu jinsiy tizimning buzilishiga olib keladi.

3. Metabolik o‘zgarishlar

Qalqonsimon bez gormonlarining disbalansi reproduktiv tizimda metabolizm va hujayralar bo‘linishini buzadi.

Davolash va oldini olish

1. Yod yetishmovchiligini bartaraf etish: Ratsionga yodlangan tuz, dengiz mahsulotlari va yodga boy oziq-ovqat mahsulotlarini kiritish.

2. Qalqonsimon bez gormonlarini muvozanatlashtirish:

Gipotireozda levotiroksin buyuriladi.

Gipertireozda tireostatik dorilar qo‘llaniladi.

3. Reproductiv funktsiyani tiklash:

Ayollarda ovulyatsiya va hayz siklini tiklash uchun gormonal terapiya.

Erkaklarda testosteron terapiyasi va spermatogenezni yaxshilash usullari qo‘llaniladi.

4. Muntazam tibbiy ko‘rik:

Homiladorlikni rejalashtirayotgan yoki reproduktiv muammolari bor bemorlar endokrinolog va ginekolog/urolog ko‘rigidan o‘tishlari zarur.

Xulosa

Endemik buqoq bemorlarda reproduktiv tizim faoliyatining buzilishi qalqonsimon bez gormonlarining disbalansi va yod yetishmovchiligi bilan bog‘liq. O‘z vaqtida tashxis qo‘yish va davolash reproduktiv salomatlikni tiklashga yordam beradi. Profilaktika choralarini orqali yod yetishmovchiligi va uning oqibatlarini sezilarli darajada kamaytirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ахматов А, Ахматова ЮА. БЕЛКОВЫЙ МЕТАБОЛИЗМ И ПАТОГЕНЕТИЧЕСКАЯ РОЛЬ ЭНДОГЕННОЙ ИНТОКСИКАЦИИ ПРИ ХРОНИЧЕСКОМ ТУБУЛОИНТЕРСТИЦИАЛЬНОМ НЕФРИТЕ У ДЕТЕЙ. Educational Research in Universal Sciences. 2024;3(4 SPECIAL):603-612.
2. А.х С, И.б М, Б.п Н, М.э Б. ДИАГНОСТИКА И ЛЕЧЕНИЕ ТЕРМОИНГАЛЯЦИОННОЙ ТРАВМЫ. Research Focus. 2024;3(3):120-129.
3. А.к Х, С.б Ш, С.д К, И.б М. НЕРЕШЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЛЕЧЕНИЕ БОЛЬНЫХ С ИНГАЛЯЦИОННЫМИ ТРАВМАМИ. Boffin Academy. 2024;2(1):64-74.
4. А.к Х, С.б Ш, Н.к С, И.б М. ОПТИМИЗАЦИЯ СОВРЕМЕННЫХ МЕТОДОВ ИНТЕНСИВНОЙ ТЕРАПИИ ПРИ ОЖГОВОМ ШОКЕ. JTCOS. 2024;6(1):27-39.
5. А.к Х, С.б Ш, И.а Т, И.б М. ПОВРЕЖДЕНИЯ КИШЕЧНИКА ПРИ СОЧЕТАННОЙ ТРАВМЕ ЖИВОТА (Обзор литературы). Science and innovation. 2024;4(1):24-35.
6. Ахматов А, Ахматова ЮА. СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ДИАГНОСТИКЕ И ЛЕЧЕНИЯ ХРОНИЧЕСКОГО ТУБУЛОИНТЕРСТИЦИАЛЬНОГО НЕФРИТА У ДЕТЕЙ. Центральноазиатский журнал междисциплинарных исследований и исследований в области управления. 2024;1(9):65-77.
7. Аблакуловна АЮ, Аблокул А. СОСТОЯНИЕ БЕЛКОВГО ОБМЕНА И ПАТОГЕНЕТИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ЭНДОГЕННОЙ ИНТОКСИКАЦИИ У ДЕТЕЙ С ХРОНИЧЕСКИМ ТУБУЛОИНТЕРСТИЦИАЛЬНЫМ НЕФРИТОМ. Eurasian Journal of Medical and Natural Sciences. 2024;4(5-2):97-107.
8. Hsu CY, Rizaev JA, Pallathadka H, et al. A review of new emerging biosensors

- based on bacteria-imprinted polymers towards pathogenic bacteria: Promising new tools for selective detection. *Microchemical Journal.* 2024;207:111918. doi:10.1016/j.microc.2024.111918
9. Rizaev JA, Sattorov BB ugli, Nazarova NS. ANALYSIS OF THE SCIENTIFIC BASIS FOR ORGANIZING DENTAL CARE FOR WORKERS IN CONTACT WITH EPOXY RESIN. *Журнал гуманитарных и естественных наук.* 2024;(15):280-283.
 10. Qahramonov FA, Amirov BY, Tursunboyeva LI, Daminov AT. Autoimmun tireoidit bilan kasallangan bemorlardagi funksional buzilishlarning differensional diagnostikasida qalqonsimon bez zichligini aniqlash. *Science and Education.* 2023;4(3):82-86.
 11. Siddikovna TG, Davranovna A, Shuxratovna NG. Basic Mechanisms of Development, Diagnosis and Treatment of Acromegaly. *International Journal of Alternative and Contemporary Therapy.* 2024;2(4):26-29.
 12. Siddikovna 1Togaeva Gulnora, Shukhratovna NG, Boburkizi UO. BIOCHEMICAL PARAMETERS IN PATIENTS WITH TYPE 1 DIABETES MELLITUS. *International Conference on Research Identity, Value and Ethics.* Published online October 17, 2022:38-41.
 13. А.х С, И.б М, Б.п Н, М.э Б, Ж.а Р, Б.а Я. СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ХИРУРГИЧЕСКОМ ЛЕЧЕНИИ ОСТРОГО КАЛЬКУЛЕЗНОГО ХОЛЕЦИСТИТА. *Research Focus.* 2024;3(3):130-138.
 14. Alieva D, Rizaev J, Sadikov A. COVID-19 PANDEMIC AND ANALYSIS OF THE CURRENT EPIDEMIOLOGICAL SITUATION IN UZBEKISTAN AND NEIGHBOURING COUNTRIES OF CENTRAL ASIA AND THE WORLD (Analytical review). *Young Scholar's Academic Journal.* 2024;3(2):16-29.
 15. Saadh MJ, Pallathadka H, Abed HS, et al. Detailed role of SR-A1 and SR-E3 in tumor biology, progression, and therapy. *Cell Biochem Biophys.* 2024;82(3):1735-1750. doi:10.1007/s12013-024-01350-5
 16. Aramovna DZ, Samariddin A, Bobir A, Abbos B, Ravza D. DIAGNOSIS AND INTENSIVE TREATMENT OF TYPE 2 DIABETES TO ACHIEVE THE TARGET LEVEL OF GLYCED HEMOGLOBIN AND REDUCE THE RISK OF VASCULAR COMPLICATIONS. *Research and Implementation.* 2024;2(4):26-35.
 17. K.z A, J.a R, Sh.T A. DIAGNOSTIC AND PROGNOSTIC SIGNIFICANCE OF GINGIVAL FLUID CYTOKINES IN THE DEVELOPMENT OF INFLAMMATORY PERIODONTAL DISEASES. *TAJMSPR.* 2024;6(07):12-18. doi:10.37547/TAJMSPR/Volume06Issue07-03
 18. Aramovna DZ, Suhrob R, Zuhraxon O, Dilovar Z, Muxlisa X, Dilorom O.

- DIAGNOSTIC AND TREATMENT METHODS OF HYPERPARATHYROIDIS. FAN, TA'LIM, MADANIYAT VA INNOVATSIYA JURNALI | JOURNAL OF SCIENCE, EDUCATION, CULTURE AND INNOVATION. 2024;3(6):1-9.
19. Daminov AT, Ismoilova SI qizi, Sa'dullaeva SM qiz, Toshqulov MO o'g'li. Disorders of Sexual Development in Men. International Multi-disciplinary Journal of Education. 2024;2(8):93-102.
20. Rodrigues P, Rizaev JA, Hjazi A, et al. Dual role of microRNA-31 in human cancers; focusing on cancer pathogenesis and signaling pathways. Experimental Cell Research. 2024;442(2):114236. doi:10.1016/j.yexcr.2024.114236
21. Erkinovna SD, M MM, B KN, M.k K, O OD. EARLIER DIAGNOSIS OF ACROMEGALY. PEDAGOGIKA, PSIXOLOGIYA VA IJTIMOIY TADQIQOTLAR | JOURNAL OF PEDAGOGY, PSYCHOLOGY AND SOCIAL RESEARCH. 2024;3(5):346-352.
22. Daminov AT, Abilov SB ugli, Akhadov AA ugli, Yangabayev SG ugli, Kuchkarova MZ kizi. EFFECT OF NON-STEROID ANTI-INFLAMMATORY DRUGS IN THE TREATMENT OF RHEUMATOID ARTHRITIS. FAN, TA'LIM, MADANIYAT VA INNOVATSIYA. 2024;3(8):36-40.
23. Saadh MJ, Khalifehsoltani A, Hussein AHA, et al. Exosomal microRNAs in cancer metastasis: A bridge between tumor micro and macroenvironment. Pathology - Research and Practice. 2024;263:155666. doi:10.1016/j.prp.2024.155666
24. Erkinovna SD, A KR, A MM, H TU, O OD. FEATURES OF AUTOIMMUNE THYROIDITIS IN CHILDREN. PEDAGOGIKA, PSIXOLOGIYA VA IJTIMOIY TADQIQOTLAR | JOURNAL OF PEDAGOGY, PSYCHOLOGY AND SOCIAL RESEARCH. 2024;3(5):340-345.
25. Rizaev JA, Nazarova NS, Vohidov ER. HOMILADOR AYOLLARDA PARODONT KASALLIKLARI RIVOJLANISHINING PATOGENETIK JIHATLARI. Журнал гуманитарных и естественных наук. 2024;(11 [2]):104-107.
26. Shukhratovna SD, O'g'li OUS, O'g'li SJG, Qizi RRO, Qizi MMB. MECHANISM OF SARCOIDOSIS AFTER CUSHING'S DISEASE. JOURNAL OF HEALTHCARE AND LIFE-SCIENCE RESEARCH. 2024;3(3):134-140.
27. Aramovna DZ, Sevinch U, Nigina S, Umidjon M, Maqsud I, Dilorom O. MODERN APPROACH TO THE TREATMENT OF TYPE 2 DIABETES MELLITUS. PEDAGOGIKA, PSIXOLOGIYA VA IJTIMOIY TADQIQOTLAR | JOURNAL OF PEDAGOGY, PSYCHOLOGY AND SOCIAL RESEARCH. 2024;3(5):307-317.
28. Erkinovna SD, Kurshid U, Farrux I, Behruz X, Munisa M. MODERN VIEWS ON TREATMENT OF INSULINOMA. SO'NGI ILMIY TADQIQOTLAR

- NAZARIYASI. 2024;7(3):35-41.
29. Shukhratovna SD, Qizi TAS, O‘g‘li OII, Hamzayevich NM, Qizi ODO. MORPHOLOGICAL AND FUNCTIONAL CHANGES IN THE ADRENAL CORTEX DURING POISONING. JOURNAL OF HEALTHCARE AND LIFE-SCIENCE RESEARCH. 2024;3(3):148-153.
30. Pallathadka H, Khaleel AQ, Zwamel AH, et al. Multi-Drug Resistance and Breast Cancer Progression via Toll-Like Receptors (TLRs) Signaling. Cell Biochem Biophys. Published online August 7, 2024. doi:10.1007/s12013-024-01418-2
31. Negmatova GS, Salimova DE. Qandli diabet 2-tipning arterial gipertensiya bilan birgalikda kechish xususiyatlari va ularni davolash usullari. Science and Education. 2023;4(2):516-519.
32. E.A.Qodirov, Sh.I.Ismoilov, J.J.Valiyev, A.T.Daminov. Qandli diabet bilan og‘rigan bemorlarda COVID-19 xavfinining ortishi patofiziologiya, davolash va oldini olishdagi dolzarb muammolar. Science and Education. 2023;4(3):91-101.
33. Taxirovich DA, J T, O E, I A. QANDLI DIABET-2 TIPI BOR BEMORLARDA COVID-19 KASALLIGINI GLUKOKORTIKOIDLAR BILAN DAVOLASH DINAMIKASINI BAHOLASH. Gospodarka i Innowacje. 2023;34:78-81.
34. Erkinovna SD, Zh YD, B KI, G RB, O OD. RADIATION SAFETY AFTER RADIOIODIUM THERAPY FOR THYROTOXICOSIS, TAKEN INTO ACCOUNT OF RADIOIODIUM BIOKINETICS. PEDAGOGIKA, PSIXOLOGIYA VA IJTIMOIY TADQIQOTLAR | JOURNAL OF PEDAGOGY, PSYCHOLOGY AND SOCIAL RESEARCH. 2024;3(5):335-339.
35. Taxirovich DA, Jamshidbek E, Javohir O, Ravshan E, Feruz J, Jahongir Q. ROLE OF INFLAMMATORY CYTOKINES IN DIABETIC NEPHROPATHIES IN PREGNANT WOMEN WITH TYPE 1 DIABETES MELLITUS. PEDAGOGIKA, PSIXOLOGIYA VA IJTIMOIY TADQIQOTLAR | JOURNAL OF PEDAGOGY, PSYCHOLOGY AND SOCIAL RESEARCH. 2024;3(5):555-565.
36. Aramovna DZ, Islom I, Azizbek A, Zaxriddin S, Shohruh S, Dilorom O. ROLE OF VITAMIN D IN HYPERPARATHYROIDIS. FAN, TA’LIM, MADANIYAT VA INNOVATSIYA JURNALI | JOURNAL OF SCIENCE, EDUCATION, CULTURE AND INNOVATION. 2024;3(6):10-17.
37. Khaleel AQ, Alshahrani MY, Rizaev JA, et al. siRNA-based strategies to combat drug resistance in gastric cancer. Med Oncol. 2024;41(11):293. doi:10.1007/s12032-024-02528-w
38. Daminov AT, Kuchkorova MZ, xadov AA o‘g‘li, Yangabayev SG o‘g‘li, Abilov SB o‘g‘li. Sporadic Goiter. International Multi-disciplinary Journal of Education. 2024;2(8):112-120.